

Aršík mezi první a druhou republikou (2)

V minulém čísle jsme se blíže podívali na Londýnský aršík z roku 1943, s nímž se většina sběratelů v Československu mohla seznámit až po skončení druhé světové války, tedy před rovnými osmdesáti lety. Ukázali jsme, jak rozlišit kombinace aršíkových polí tiskových desek (tedy „AP“; nebo možná samostatných malých tiskových desek, což zatím nevíme, proto budu v dalším textu používat i výraz „tiskové desky“ nebo zkráceně „TD“) a věnovali se jen málo prozkoumanému tématu rozlišení variant jeho zoubkování. Po prostudování dalších aršíků, předložených čtenáři našeho časopisu, dnes přinášíme nově zjištěné skutečnosti.

FRANTIŠEK BENEŠ

Pokud jde o zoubkování, ze 7 minule popsanych variant se dvě vzájemně lišily jen velmi málo – šlo o čísla 4 a 6. Po prohlídce nově přeložených aršíků jsem dospěl k závěru, že odlišnosti ve vychýlení perforačních otvorů jsou tak drobné, že je lze přičíst vývoji stavu rámce (a někdy možná i tomu, kolik aršíků bylo perforováno současně – při vyšší vrstvě papíru čelí perforační razítky většímu odporu a mohou se nepatrně prohnout, což se pak může projevit v nepatrně odlišném postavení prozaženého otvoru). Navíc se obě varianty vyskytují jen u stejných dvou kombinací TD – A/C a C/C. Proto jsem obě skupiny sloučil do čísla 4 a číslo 6 navrhuji ponechat pro případnou nově doloženou podobu rámce.

Zatím mi známých variant zoubkování je tedy nyní šest a zatím doložených kombinací se šesti kombinacemi aršíkových polí na velkých tiskových deskách (nebo přímo s malými tiskovými deskami – jak jsem už uvedl, to je zatím nezjištěno) je tedy nyní 19.

Dosud doložené kombinace

Rámec	1	2	3	4	5	6	7
TD A/A					X		
B/B					X		
A/C	X		X	X	X		
B/D	X		X		X		X
C/C	X		X	X	X		X
D/D		X	X		X		X

V další tabulce jsem vyjádřil procentuální zastoupení jednotlivých variant ve zkoumaném vzorku (nyní už bezmála 300 aršíků – bez ohledu na jejich jakost, což je věc nahodilá).¹⁾

Procentuální (%) zastoupení variant ve zkoumaném vzorku

Rámec	1	2	3	4	5	6	7
TD A/A					3		
B/B					2		
A/C	2		5	14	3		
B/D	8		9		5		2
C/C	3		5	3	2		6
D/D		4	9		6		9

Samozřejmě jde zatím jen o předběžná zjištění, která po prohlídce dalších aršíků mohou doznat změn. Jednak může být rozšířen počet variant perforace ve vztahu ke kombinacím tiskových desek (nebo polí TD), a nalezeny mohou být i jiné podoby perforačního rámce. Pokud takovou odlišnou odlišnost objevíte, bylo by dobré s ní seznámit i další sběratele.

Rámec nebo rámce?

V předchozím článku jsem vyslovil domněnku, že přes značnou rozdílnost poloh některých perforačních otvorů nejde o více perforačních rámců, ale o rámec jediný, jehož podoba se v průběhu perforování vyvíjela. Abych si o tom udělal přesnější představu, prohlížel jsem aršíky stejných perforačních variant (jichž se mi tedy nyní podařilo rozlišit šest) vzájemně v průhledu na prosvětlovacím stole opatřeném matným sklem. Při tom jsem zjistil drobné odlišnosti, které lze přičíst důvodům uvedeným v úvodu.

Nové však bylo zjištění, že při přesném nastavení perforačních otvorů na horní známce (10 Kč), u všech zkoumaných aršíků přesně vzájemně odpovídalo i zoubkování obou červených známek (tedy 5 a 1 Kč), ale u některých aršíků byla perforace známek modrých (tedy 3 a 2 Kč) o něco posunuta. A když jsem naopak přesně nastavil zoubkování známky 2 Kč, přesně odpovídala perforace známky tříkorunové, ale zoubkování zbylých tří hodnot (10, 5 a 1 Kč) bylo posunuto.

To by napovídalo, že perforování bylo prováděno ve dvou krocích, dvěma samostatnými rámci – jeden zoubkoval známky 10, 5 a 1 Kč a potom druhý známky 3 a 2 Kč (pořadí mohlo být i opačné – to bychom snad zjistili, pokud by byl předložen aršík jen částečně zoubkovaný, ale ani pak by pořadí zoubkování nebylo jisté; pro naše studijní účely to však nemá praktický význam).

Použití dvou rámců by vysvětlovalo vznik některých kombinací zoubkování, kdy odchylky u jednoho z rámců jsou stejné nebo skoro stejné, a odlišnost vykazuje rámec druhý.²⁾

¹⁾ Nakonec jsem do souboru zahrnul jen aršíky nerazítkované, protože neznáme okolnosti razítkování, při němž mohla být použita jen určitá část nákladu, což by mohlo zkreslit zjištěné vzájemné poměry.

²⁾ Pak bychom mohli i zoubkování označovat podobně jako kombinace aršíkových polí na tiskových deskách (nebo přímo malých tiskových desek), tentokrát ne písmeny, ale číslicemi, například 1/3, takže kompletní označení by mohlo znít třeba „B/D 1/3“. To je však už příliš „vědy“ na v podstatě suvenýrový aršík, a já to zde uvádím spíše jako ukázkou postupu, který by v obdobném případě bylo možné použít na aršík vydaný k poštovním účelům (jak jsem zjistil dotazem u bývalého ředitele Poštovní tiskárny cenin a současněho ředitele Tiskárny Hradištko, i s takovým případem zoubkování se setkal – postupně byly například zoubkovány aršíky 30 + 30 Kč Umění 2012 – F. Kupka, Pof. A747-8, kde však nebyly zjištěny odchylky v postavení PO).

VÝSTAVA
ČESKOSLOVENSKÝCH
ZNÁMEK
v
LONDÝNĚ

EXHIBITION
OF
CZECHOSLOVAK
STAMPS
IN
LONDON

1918

1943

POVOLENO ČESKOSLOVENSKOU VLÁDOU.
BY PERMISSION OF THE CZECHOSLOVAK GOVERNMENT.

WATERLOW & SONS LIMITED, LONDON.

Ve větším zvětšení je dobře vidět, že zoubkování dvou na sebe položených aršíků vzájemně odpovídá u hodnot 10, 5 a 1 Kč, zatímco perforace hodnot 3 a 2 Kč je posunuta (v tomto případě dokonce šikmo, což je důsledek nepřesně nastavené zarážky pro vkládání papíru v perforačním zařízení). Z vyobrazené odlišnosti lze soudit, že k zoubkování byly použity dva rámce, jeden pro tři hodnoty (10, 5 a 1 Kč) a druhý pro zbylé dvě (3 a 2 Kč).

Rychlý postup při rozpoznávání variant zoubkování

Minule jsme ukázali, jak podle hlavních znaků lze vcelku snadno rozpoznat kombinace tiskových desek. Podobně lze podle výrazné odchylky v postavení určitého perforačního otvoru (PO) rozpoznat konkrétní podobu některých z variant perforačního rámce (přesněji varianty rámců). Stačí věnovat pozornost vždy jedné konkrétní známce.

Varianta 2 má silně doleva vychýlený PO na známce 3 Kč, a to první zdola na pravé straně (rohové otvory nepočítáme).

Varianta 3 má silně doprava vychýlený PO na známce 3 Kč, a to 7. shora na pravé straně.

Varianta 5 má silně doprava vychýlený PO na známce 2 Kč, a to 6. zdola na levé straně.

Varianta 7 má silně doleva vychýlený PO na známce 1 Kč, a to druhý zdola na pravé straně.

Pokud se na zkoumaném aršíku nenachází žádné z uvedených výrazných vychýlení PO, půjde pravděpodobně o variantu 1 nebo 4, přičemž varianta 1 má horní stranu zoubkování hodnoty 10 Kč vcelku vyrovnanou, zatímco varianta 4 ji má nápadně zvlněnou.

Uvedený postup samozřejmě může posloužit jen k rychlé orientaci, pro přesné určení varianty zoubkování je pak třeba porovnat i další typická vychýlení PO, jak byly vyobrazeny (a některé i popsány) v minulém čísle Filatelie.

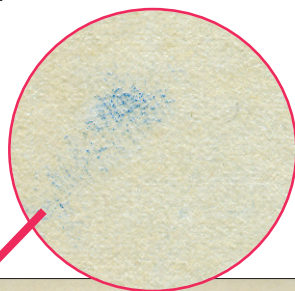
**Už jste uhradili členský příspěvek Klubu Filatelie na příští rok?
Bankovní spojení: 2500778248/2010**

Rovnění papíru před tiskem lámáním

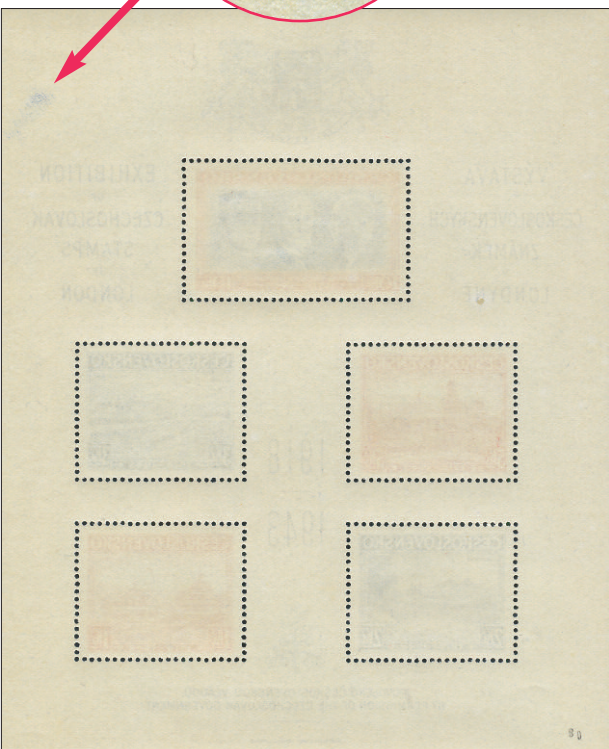
Aršíky byly tištěny ocelotiskem z plochých desek, na papír opatřený lepem. Ten má často sklon se ohýbat a kroutit, a tak jej v tiskárnách před tiskem někdy rovnají takzvaným lámáním. Při něm se okraje archů šikmo nalamují proti směru jejich přirozeného ohýbání. Dobře to známe už z první čs. emise Hradčany, u níž se krajové a rohové známky často vyskytují „nalomené“ – nejde ovšem o dodatečné poškození, ale o přirozený důsledek výrobního postupu (někdy jsou tyto stopy nesprávně označovány jako výrobní vada; ty jsou naopak důsledkem nezamýšleným).

Modrá skvrna

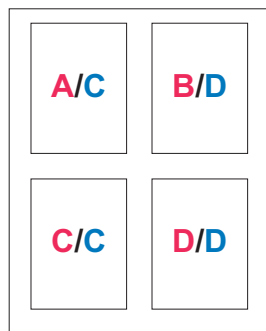
Při prohlížení zmíněných bezmála tří stovek aršíků jsem si u některých z nich všiml, že v levém horním rohu své zadní strany mají na lepu modrou skvrnu, někdy slabší, jindy znatelnější, vždy však zhruba ve stejném místě. Vzhledem, k tomu, že aršíky byly shromažďovány v průběhu mnoha let, a to z velkého počtu sbírek v nichž byly obvykle obsaženy po jednom kusu, lze soudit, že tato skvrna není dodatečným poškozením, ale vznikla v tiskárně v průběhu výroby aršíků.

detail skvrny

Barva skvrny odpovídá modré barvě známek a nápisů vytištěných na přední straně aršíku. Jednou z možností je, že skvrna vznikla v průběhu tisku modrou barvou, a to při nakládání papíru do tiskového lisu. Protože však víme, že tiskové archy obsahovaly čtyři aršíkové pole, měla by se vyskytovat jen na jednom z nich, v místě, kde obsluha tiskový arch uchočila. Já však tyto skvrny nalezl na arších z více polí – konkrétně B/D a C/C (a zřejmě se vyskytují i na dalších), přičemž poloha skvrny na poli B/D by se nacházela uprostřed tiskového archu, což se zdá z praktického hlediska nepravděpodobné.

Druhou možností je, že skvrna vznikla při zoubkování aršíků, po rozřezání tiskových archů, kdy obsluha brala do ruky jednotlivé aršíky a vkládala je do perforačního zařízení. I to se však zdá jen málo pravděpodobné, protože dosud nezachovala modrá tisková barva by se projevila i obtiskem na lepu, což jsem u těchto aršíků neshledal.

Není vyloučeno, že skvrna může souviset s předpokládaným druhým nákladem aršíků, tedy tím tištěným dolní polovinou původní desky pro modrou barvu s poli C a D, na arších variant A/A a B/B (tedy těch zaručeně z prvního nákladu) jsem ji zatím nenalezl (těch jsem ale měl příležitost prohlédnout jen malý počet).

Zjistit, kde se tedy vzala modrá skvrna na zadní straně určité části nákladu Londýnských aršíků, je úkol pro některého zapáleného badatele. Pokud jím budete právě Vy, nezapomeňte o svých zjištěních informovat i ostatní čtenáře Filatelie!

